

„ASA CHI”

REVISTA STIINTIFICA LITERARA

Comitetul de Redacțiune: Dr. D. Cantimir, I. Negre, Vict. Dogariu, C. Hogaș și V. C. Buțureanu cu colaborarea membrilor Societății „Asachi”.

Gramatica D-lui V. Ionescu profesor la școala normală Vasile Lupu.

Dacă nu e util, e cel puțin amuzant de a ceti, în oare de repaus, gramatica d-lui V. Ionescu, profesor de Gramatica d-sale la școala Normală V. Lupu din Iași. Zicem amuzant fiind că nu ni s'a întâmplat, în nici o altă ocaziune, să întâlnim un pedantism mai respingător mergând alături cu o metodă intuitivă mai curioasă, de cât în această gramatică, destinată a forma pe viitor învățătorii rurali, prin faptul că, autorul ei e profesor, și încă titular, la numita școală. Mai înainte de toate, dl. Ionescu e un amator pasionat de inovațiuni, chiar când acele inovațiuni sunt destinate a întuneca înțelegerea și a rămâne, neevitabil, fără nici un folos practic; apoi, purcegând de la convicțiunea cum că școlarii seî sunt la acelaș nivel de înțelegere cu brutele, recurge, pentru a'î dresa, la o mulțime de nimicuri și mijloace ridicule pe care d-sa, le numește de sigur *metodă intuitivă*. Aceste convingeri sunt singurile cu care ne-am ales din toată gramatica în cestiune.

Cu cartea d-lui Ionescu în mână, să ne încercăm a lămuri cele zise. Pentru a veni mai iute la scop să analizăm ceva gramatical, după noua metodă a d-lui Ionescu.

Dacă ni s'ar da D. E. următoarea frază:

„Vai! sermana fată e desperată, căci a pierdut pe tatăl seu, și a rămas singură în lume.”

Spre a o analiza mai întâi etimologic, ar trebui să vorbim cam în următorul mod:

„Avem de reveduit o camară din hambarul limbei; la ușă întâlnim mai întâi o *șipătoare* (vai) care face parte din al noulea *șirag* de vorbe: este *șipătoare* fiind că șipă; mai incolo, de și în hambar nu este soare, dăm peste o *șință* (fată) cu *umbra* ei (ser-

»mana); *fata* e ființă fiind că o videm cu ochii și *sermana* e um-
 »bra însușitivă fiind că stă prinsă de fată ca albul de părete. *Vino*
 »în urmă începătorul de vorbă de față *III e* sau *este*, urmat de
 »umbra însușitivă *desperată*, legătoarea *căci* și de deplinul vorbji-
 »tor *a* *perdut*. etc. etc. etc.

Dacă acum am încerca s'o analizăm sintactic ar trebui să schimbăm limbagiul și să ne exprimăm cam în cel următor:

»Cea ce ni sa dat de analizat e o camară regulată din hamba-
 »rul numit limbă. *Vai* în calitatea ei de țipătoare stă afară din
 »camară, cea ce după gramaticile profane de pân acum ar însemna
 »că stă ca interjecție afară din propoziție. *Sermana fată e des-*
 »perată e propoziția cu înțeles de gradul I-ii în care avem ca su-
 »biect *fata*, *sermana* umbră atribut fiind că nu e îngrămădit cu in-
 »credințare lângă subiect; *desperată* ar fi umbra predicat, fiind că
 »e îngrămădit cu încredințare lângă subiectul fată prin mijlocirea
 »începătorului de vorbă *este*. etc. etc.

Că nu vorbim corect poate limba gramaticală a d-lui Ionescu, ne cerem toate scuzele posibile, fiind că pentru prima oară o învățăm, dar că aproximativ așa se vorbește, de aceasta numai rămâne nici o îndoială.

Că dl. Ionescu este un inovator pasionat în materie de gramatică, s'au putut în-deajuns vede din analiza de mai sus, care e făcută cu gramatica D-sale în mână.

Putem ilustra cele zise și cu câte-va pasage estrase din ea; așa d. Ionescu, după o matură și lungă reflecșiune a aflat, cum că toți gramaticii de la Enache Alboteanu și Saulescu până la Manliu și Cipariu n'au fost distoinici să dea o idee lămurită despre adjectiv; D-sa crede a rezolva cestiunea în modul următor:

»Dacă umbra însușire stă prinsă de ființă ca albul de părete;
 »atunci și în mintea noastră încă va veni o umbră de însușire,
 »care va sta tot așa prinsă de chipul ființei. Și dacă în mintea
 »noastră chipul ființei are și el o umbră ca aceea a ființei; atunci
 »și în vorbă numele ființei încă va avea un fel de umbră: un cu-
 »vânt care să arăte și umbra ființei din lume și umbra chipului ei
 »din minte. Acel cuvânt care, în vorbă, arată umbra de însușire
 »a ființei se cheamă *insușitiv*." (Pag. 17 § 19).

Nu strică de a lua cunoștință de modul cum d. Ionescu știe a usa de comparațiuni, metafore și metonimii, tot în scopul de a face ca ideile d-sale să devie pe cât se poate de înțelese; pentru aceasta d-sa fabrichează pasage ca cele următoare:

„Cuvintele din cele nouă şiraguri—şi câte le ştim şi câte încă nu le-am auzit—de ni le inchipuim toate strinse într'un hambar ascuns, vom înţelege că hambarul acela e foarte mare şi bogat. Un aşa hambar ascuns şi care în toate părţile lui are tot cuvinte pentru tot felul de înţelesuri, un aşa hambar inchipuit se cheamă limbă sau limbă. Şi se cheamă limbă de la limba noastră din şiraguri pentru că cu limba noi spunem cuvinte şi vorbim; şi am să vă spun că este ascuns hambarul acela, pentru că noi nu-l putem vedea cu ochii, pentru că el stă ascuns între oamenii care-i vorbesc cuvintele lui. ... mintea fie-cărui om este o cameră din acel hambar—câţi oameni suntem atâtea camere are hambarul.»

Apoi dacă omenirea e un hambar, fie care cap de om o cameră şi fie care vorbă un grăunte sau altă ceva din camera hambarului, cum pute zice cu drept cuvânt că gramatica d-lui Ionescu este o lingură încarcată cu grăunţe scoase din camera d-sale. . . Nu vă e frică d-le Ionescu că vor prinde şoarecii de veste şi veţi rămâne fără gramatică?

Tot aşa de nostim devine d Ionescu şi cu metoda sa intuitivă. Am văzut în foi scolare, pretinse serioase, ca se impunea bietului dascal primar să urle ca lupii, numai ca să înveţe pe micii săi elevi pronunţarea literei *u*, să zbere ca oile spre a-i învaţa litera *h* etc.; d. Ionescu fiind că îşi propune a învaţa pe scolarii gramaticii, o începe de la modul cum lumea esterioră se introduce în sufletul nostru pe calea simţurilor. Aice gramaticul nostru secătuieste toate resursele celebrei şi bogatei metode intuitive, numai pentru a demonstra că cu ochii şi nu cu urechile videm, cu urechile şi nu cu ochii auzim cu nasul şi nu cu limba mirosim, cu limba şi nu cu nasul gustăm; şi aceasta o face d-sa numai fiind că are se vede convingerea că e foarte greu unui copil de 10 ani să înţeleagă, fără ample şi minuţioase explicaţii, ca nu cu nasul ci cu ochii vede, nu cu limba ci cu urechea aude etc.

În consecinţă deci dl. Ionescu strică o mulţime de hârtie pentru a scrie nimicuri, şi le numim ast-fel fiind că un copil de 5 ani se înţelege cu multă uşurinţă cea ce d-sa încearcă a demonstra în rest de pagini unor copii mult mai înaintaţi în vârstă şi chiar în ştiinţă. Pentru a se demonstra cum că la lumină videm şi la întuneric nu, că adică lumina e cauza pentru care videm, trebuiesc adică închise uşele şi astupate ferestrele clasei, căci numai ast-fel vom ajunge la concluziunea: Aşa dar: *lumina jucând pe lucruri*

vine și în ochii noștri și ne arată lucrurile acelea, cum sunt și ce fac (pag. 4 § 2). Alt meșteșug se întrebuițază spre a dovedi scolarilor că cu limba simțesc gustul lucrurilor: profesorul trebuie să aibă într'un buzunar sare albă și într'altul zahar, și după o matură explicațiune să le dea la fie-care câte o bucățică, fără apă să înțeleagă, să guste, să se convingă și apoi să enuncieze următoarea regulă: *Așa dar și după simțul limbei putem lua cunoștință. A-nume după simțul limbei cunoaștem când un lucru e dulce, amar, acru, ori alt-fel.* (pag. 7 § 6).

Intru cât se atinge despre simțul nasului, acesta e mai complicat. Pentru a li se demonstra scolarilor că cu nasul și nu cu ochii miroasă, trebuie luate măsuri pregătitoare: Înainte de toate, fie iarnă sau vară, profesorul va trebui să caute din pământ frunze de *calapăr*; chiar de ar trebui să trimată la târg, trebuie neapărat să și procure un șip de parfum; înarmat cu aceste va veni la școală, va da pe scolarii afară, va pune în cartea fie-căruia câte o frunză de calapăr, și va introduce în urmă pe scolarii în clasă: ei vor simți mirosul atât de cunoscut al calapărului și îl vor găsi între foile cărții; aceasta fiind insuficient, profesorul va merge, din bancă în bancă, și va pune la nasul fie-căruia șipul de parfum, li se va face iarăși o matură și minuțioasă explicațiune și numai după aceea se va enuncia următoarea regulă de o capitală importanță gramaticală: *Așa dar noi luăm încă multe cunoștințe și după simțul nasului. A-nume noi după simțul nasului cunoaștem când un lucru miroasă a parfum, ori a ceapă, ori a usturoiu ori alt-fel cumva* (pag. 7 § 7).

Noi suntem siguri că d. Ionescu n'a mâncat nici odată zahar de la profesorul seu de gramatică nici parfumerii n'a mirosit, și cu toate aceste d-sa este autor în această știință: uzați, dar nu abuzati de metoda intuitivă, căci ni se pare nouă că de când profesorii pentru un biet *u* urlă ca lupii, de atunci copiii sbeară cu oile pentru un biet *b*.

C. Hogaș.

CONFERENȚĂ PUBLICĂ ȚINUTĂ DUMINECĂ 15 MART.

~~~~~

INVENȚIUNI ȘI DESCOPERIRI MODERNE.

ONORAT AUDITORIU,

Ca membru al societății Științifice-Literare »ASA-CHI» vin a împlini una din datoriile mele, continuând seria de conferențe publice începute în scopul de a pune în aplicare tendințele acestei societăți. Subiectul însă despre care voiți ave onoare a vă întreține este un subiect serios, ținând de ramul științific, subiect nu puțin interesant mai ales pentru societatea noastră, care până acum a fost predominată ca de un feliu de indiferentism, pentru tot ce era eșit din acest ram al cunoștințelor umane. Fac apel la paciența D-voastre de a 'mi acorda câte-va momente de atențiune pentru scurtul timp cât voiți ave onoare a vă întreține despre: *Invențiunile și descoperirile moderne.*

În ziua de astăzi când cu toții cautăm a găsi mijloacele de progres ale omenirii, nu ne rămâne un singur moment de a hezita să zicem: omenirea a progresat prin descoperirile și invențiunile ce s'aun făcut mai ales în cea ce privește la mijloacele de ușurare ale trăiului.

Mai mult de cât o experiență ne a demonstrat că o nouă aplicație a științei poate produce în câți-va ani mai multe schimbări în starea societăților și în relațiunile oamenilor, de cât în câte-va secole ar pute face această, forța și violența. O singură descoperire, în zi-

lele noastre apropiind națiunile și confundând interesele lor aduce mai mult profit de cât cele mai bune consilii filosofice. Descoperirile care au secondat încercările oamenilor pentru a eși din evul mediu, sunt destul de recente pentru ca să le putem aprecia eficacitatea; asupra lor nu avem nesiguranța pe care o avem asupra descoperirilor primitive ca acea a plugului și a navigațiunii, care au ramas legende misterioase în viața transformată a genului uman. Lumea ocupată în cele întâi două perioade a existenței sale cu rezbelul și politica nu avu timpul a se ocupa cu alte lucruri; De la finele secolului XV, știința și industria făcură primele pasuri în calea nouă a omenirii și dădură lovitura de moarte indiferentismului ce domnia în evul mediu.

Dacă am caută să ne ocupăm în special de fiecare descoperire făcută în timpurile moderne și să arătăm efectele salutare aduse de ele asupra omenirii am recunoaște că primul loc 'l ocupă *mașinele*. Înainte însă de a mă ocupa de mașini care formează partea principală a subiectului ce voesc a trata să mă întorc puțin asupra primelor descoperiri făcute în evul modern; aceste sunt: praful de pușcă, hărtia, imprimeria și busola.

Dacă ne-am arunca privirea asupra stărei lumii la finele evului mediu vom vede că în plin evul mediu a predominat Feudalitatea.

Feudalitatea a fost sistema de împărțire a locuitorilor țerilor din apus în grupe numite *feude* conduse de un șef numit de ordinar *baron feudatar* sau *senior* cărui locuitorii ce formaū feuda 'l datoreaū totul și cărui trebuia să sacrifice avere, onoare și chiar viața. Acești baroni cautaū a fi cu totul independenți și nu voiaū să știe de nimeni, nici de autoritățile civile și militare ce ezistaū pe atunci și nici chiar de cele religioa-

pe care pe acele timpuri aveau mare autoritate asupra lumii din apus.

Ei au avut a susține lupte contra regalității și apoi a papalității și, numai când aceste două autorități s'au unit contra feudalismului, acesta a trebuit să cadă.

Abilitatea regelui Franței Ludovic al XI-lea, primul diplomat în Europa, făcu mult pentru a ruina feudalitatea; artileria însă făcu și mai mult, căci feudalitatea nu mai apară. Numai tunul fu acela ce putu scoate pe feudalul îndărăptnic din castelul său fortificat și bine aprovizionat. Acest efect este datorit fie-cine știe prafului său *pulberei de tun*. Praful fu cunoscut de către Chinezi. Arabii îl aplicaū la aruncarea proiectelor. În Europa, Roger Bacon trece ca descoperitorul său. Cu descoperirea prafului și invențiunea tunurilor, regalitatea găsi arma sa. Lancea baronului este învinsă, scutul devine nefolositor, castelul un refugiu puțin sigur pentru anarhia feudală. Puțin timp după aceasta *arcebuza*, acesta e numele ce a primit întâi pușca, încă înformă și greoaie deveni un instrument îndemănatec, comod și teribil tot-de-odată, care dădu oamenilor multă precizie în lucrările de resboiu. Pușca ajunse astă zi arma națională și populară; ea a decis în Europa domnia armatelor și egalitatea pe câmpul de rezel.

Descoperirea pulberei a influențat pe deoparte asupra moravurilor și pe de alta asupra progresului politiceii. Luptele corp la corp, acele încărcări sângeroase care salbătăcesc atât de mult natura umană și care sunt ca ceva caracteristic lumii antice, au trebuit să dispară. Luptele începură a ține mai puțin, deveniră mai decizive însă mai omorătoare.

Armeele însă necesitând atâtea calcule pentru ca să fie precize, făcură ca știința să 'și găsească un câmp de aplicațiune și prin aceasta spiritele oamenilor tre-

buiră a se mai cultiva. Geniul militar care are ca scop apararea unei națiuni și ruina altora, abea se distinge astăzi de geniul civil a căruia scop unic este prosperitatea universală.

Un mare rol joacă în progresul omenirii și descoperirea *hârtiei de petică*. Până la descoperirea ei se scria pe diferite materiale, pe papirul egiptean și pe pergament adus din Pergam.

Aceste materiale erau însă foarte scumpe, scriitorii erau foarte scumpi plătiți, așa în cât cărțile costau foarte mult și nu puteau fi cunoscute de cât de un mic număr de indivizi. Mai târziu Arabii inventară hârtia de bumbac, care se fabrica în Spania și de acolo se aproviziona toată Europa; de aici prețul cărților scăzu.

Pe la finele sec. XII se inventă *hârtia de petică* efțină și comodă pentru scrierea rapidă; prin aceasta se înlesni transcrierea manualelor și prin urmare prețul cărților scăzu și mai mult. Dacă am căuta să ne dăm samă de profitele aduse de această descoperire am vede că ele sunt din cele mai însemnate. Până la descoperirea hârtiei de petică cunoștințele științifice și literare erau monopolul celor avuți; greutatea cu care se transcriau cărțile pe hârtia de bumbac făcea ca știința să lungească. Odată cu descoperirea hârtiei de petică știința și literatura iau un sbor mare; spiritele încep a se agita și oare cum lumea intră într'o nouă eră de viața științifică. Comorile literare și științifice antice pierdute prin mănăstirile din occident și prin Constantinopol încep a fi cunoscute de lumea modernă. Binefacerele acestei descoperiri însă luară o mai mare dezvoltare când se descoperi *Imprimeria*.

Pe când spiritul omenesc aplicat la un lucru rău în sine însuși, nu poate de cât să ușureze o nenorocire, tot această putere creatrice poate face d'intr'un bine pre-

flor și rar un bine neestimabil și comun, din privilegiul a câtor-va patrimoniul tuturor. Gândirea multiplicată și respândită, viața spiritului adusă a fi accesibilă tuturor oamenilor, mijlocul dat inteligențelor de a se înțelege și de a se uni, cu un cuvânt crearea unui felii de conștiință universală, mișcată în acelaș timp de aceleași idei și supusă acelorași acțiuni, iată consecințele descoperirii *imprimeriei*. Bine-facerile sale fură imediate și cresc pe fie-care zi: ele aū ocupat toată Europa, se întind astă-zi pe toată suprafața pământului, unde se continua în tot timpul și în toate limbele conversație nesfârșită a genului uman. Este de ajuns a arunca ochii împrejurul nostru, a considera rolul ce ocupă imprimeria în afacerile noastre și de a vede tot ce ne-ar lipsi dacă ea nu ar ezista, pentru a înțelege că ea a mărit marginele naturei noastre, dând vorbeii omului mai multă putere de cât dă telescopul vederii sale, lăsându-i ca limite în spațiu și timp întinderea lumii și durata ezistenței genului uman. Inventorii aū simțit importanța descoperirii lor; un felii de entuziasm religios se amesteca la perseverența lui Gutenberg la devotamentul Alzilor în Italia și a lui Estiennes în Franția, pacienți propagatori ai artei tipografice. Prima binefacere a imprimeriei trebuia să fie de a scapa remășițele anticității, de a pune în siguranță această prețioasă moștenire, aproape redusă la nimic prin timp și barbari, conservată parte în Monastiri și parte la Constantinopole. La mijlocul secolului XV Gutenberg asociat cu Faust și Schoeffer constitue și perfecționează arta lor și de la începutul secolului XVI autorii vechi încep a fi publicați și vânduți în mare număr.

Această împrăștiare a operilor antice redică și nutrește marea mișcare a Renașterei care la rândul seū alimentă industria modernă.

Busola joacă încă un mare rol în istoria progresului omenirii. Proprietatea acului magnetic de a se îndrepta cu un capăt spre nord și unul spre sud, încă depe timpurile de demult era cunoscută de Chinezi Indieni și Arabi, dar nu era întrebuințată. Din secolul al XIV un marinar Italian Flovio Gioia aplică Busola, la plutirea pe mare și prin acesta se făcu o mare schimbare în navigațiune, o schimbare analoagă cu cea produsă de praf în arta militară. Până la invențiunea busolei plutitorii nu aveau curajul și nici puteau fără pericol, a și da drumul în mijlocul mării, ziua ținându-se de termuri iar noaptea conducându-se după stele. După descoperirea Busolei navigațiunea luă un sbor mare: vasele de comerciū ale tuturor țărilor maritime acopereaū suprafața marilor și a oceanelor și așa relațiunile între lumea necunoscută și noi deveniră mai continue și prin urmare bogățiile pe care le conțineau aceste regiuni nu mai rămân ascunse în pământuri necunoscute și necultivate. În general o mișcare nouă în viața popoarelor comerciale se începu cu această aplicare a științei la navigare și ultimă consecință fu și descoperirile mari de pământuri nouă în apus în America și Oceania.

Dacă am căuta să dăm în rezumat profitele ce a avut omenirea din aceste descoperiri vom vede: mai întâi că sfera lumii istorice s'a mărit. De unde până la aceste descoperiri totul să mărginea în jurul mării Mediterane, prin descoperirile pământurilor nouă, civilizația se întinse în toate părțile trecând și în Asia leagănul istoriei și al civilizației antice.

Caracterul vieții sociale se schimbă. Incep a se înființa state solide la susținerea căror contribue toate clasele societății, care nu mai sunt desbinate prin interese contrare. Odată cu aceasta se începe și sistema de contribuții regulate impuse de stat în locul tribu-

urilor grele și omorâtoare puse până atunci de către autoritatea feudală. Interesele economice ale societății primesc o nouă însemnatate. Prin desființarea sclavismului, munca individului devine respectată; industria și comerțul fiind garantate iaă un sbor mare. Știința și arta procură industriei invențiunile lor cele mari precum fabricile de țesut, vapoarele, drumurile de fer etc. Relațiunile internaționale devin mai dese și unesc statele mai de aproape. De aici înainte cel mai mic eveniment nu se întâmplă fără că la el să ia parte toată Europa. În fine caracterul vieții individuale se schimbă. Credința religioasă, libertatea cugetării și critica înlocuiesc fantazia ce predomina mai înainte. Artă ia o dezvoltare cu totul nouă prin nașterea creațiunei libere și a caracterului național independent.

(Va urma).

EPISTOLA

CĂTRA

DJ. N. Gr. L.

De multe ori amice m'am hotărît a'ți scrie,
 De multe ori voit-am să ies din trândavie;
 Dar lenea 'i neînvinșă... Gândind am adormit,
 Și pana'mi in cerneala, șezând, a ruginit.
 Acum aceeași pană, mâncată de rugină,
 Condușă, fără țintă, de-o ruginită mână,
 Incepe pe hârtie să'mi scârție 'n ureche,
 Și me deșteaptă, par-că din lenea mea cea veche.
 Dar tu? și tu ca mine ești fără de ispravă,..
 Nu mai muem nici unul condeiul in otravă;
 Știi tu 'n acea otravă, ce nu stă in chimie,
 De care însă piere selbatica prostie ...
 Și crezi că nu'i mai bine, când astă-zî, mai cuminți,
 Am dat puțin cu pila pe-ai muzei noastre dinți? ..
 Privește 'n lumea mare, cât ochiul n'o cuprinde,
 Pe negrul vâl al nopții cum alba stea s'aprinde,
 Sub cerul lin și dulce, ca ochiul de fecioara,
 Posomorîtul nour, in liniște cum zboară,
 Cum soarele, din fundul adâncurilor lumii,
 Egal imparte viață și ție și mulțimei
 Lumina și cu umbra etern stau împreună;
 Lângă zefirul dulce stă apriga furtună;
 Pe fața lui Decembre adese se strecoară,
 Pintre priviri severe, zimbirî de primăvară.
 Aice e mormîntul dar floarea e alături:
 Etern viața crește din ale morții pături....
 De câte ori tu însu'ți, sau eu dacă voești,
 N'am îmbrăcat c'un zimbet amaruri sufletești.
 Și de-ai pute amice, pe-a fulgerelor urme
 De trei ori intr'o clipă să'ncunjurî astă lume,
 Ai observa, de sigur, aici s'in infinit,
 Că totul e din bine și reu alcătuit....

Că lumea'î aşăzată pe trainice țițini
 Și nu 'ncere s'ō clinească de cât niște nebuni.
 Nebuni de speța noastră; de-acea mai cumiși
 Am dat cu pila astă-zî pe-ai nebuniei dinți.
 Și'n bună căsnicie, de-acuma înainte,
 Vom duce viață lină cu urgisita minte.
 Ce vrei?... Se schimbă gustul ca'n orî ce căsnicie:
 Destul ne-am făcut viața cu slaba nebunie;
 Și apoi vei ști amice, c'această curtisană,
 De și'î cu fruntea mică și fața roșcovană,
 Și sub a ei sprincene, ca doue paranteze,
 Intipte stau ca puncturi doue priviri chineze;
 De și'între priviri poartă un nas monumental,
 Ce cată inspre buze, ca puntea inspre mal;
 Cu toate-acestea mintea un corp are frumos,
 Ca trestia de baltă plăpând și mlădios
 Și haina ei cea strimță, tsiată pe picior,
 În singe îți desteaptă un vinovat fior;
 Și apoi e muncitoare și harnică și bună,
 De unde nu'î cu dreptul, de-acolo chiar adună:
 Bogatul și săracul scutelnicii ei sânt,
 Căci toate pentru dînsa lăsate's pe pămînt....
 Ba încă câte-o dată, chiar e 'ngăduitoare:
 Să retăcești te lasă prin lună și prin soare,
 Ți 'ngădue departe să stai de-a' l' lunei svon,
 Și'n pace să faci ode la creșul tîu Neron.
 Când vei privi 'n tăcere vre un cotoiu sau mătă,
 Cum toarce și gîndește în calda ei cotrută
 Vei fi destul de liber, să crezi sau să nu crezi,
 Că reintors la viață pe Aristot îl vezi;
 Căci crede-mă amice, că 'ntre filosofie
 Și între torsul mătîei e mare-analogie.
 Cum greu îți va fi poate, din linia cea dreaptă,
 S'ubai și să dai mîna cu mintea înțeleaptă
 Dar nu vezi tu amice că toate în natură
 Nu pot ave ființă, pân n'au o cotitură ?
 Tu ai cântat, de sigur, vr'ō undă călătoare,
 Ai întreat'ō ânsă cum merge ea spre mare ?
 Ai urmărit cu ochii vr'un fluture pribag,
 Ți-a spus el însă ție de ce sboară 'n zig-zag ?....

O floare ce se naște departe de lumină,
 Câtând'o, nu se 'ndoaie pe tînăra'î tulpină?
 Și dacă unul lucru, natura 'î dă un țel.....
 Și linia cea dreaptă, n' ajunge pîn la el!....
 Și omul.... nu'î o undă, un fluture, o floare
 Ce naște pentr 'o țintă și pentru dânsa moare: ....
 Să nu ste decî sermanul *țepușă* 'n relief,
 De nu vra ca să facă pe al nebunlei chef?....
 . . . . .
 . . . . .
 Ș' apoi mai știu eu una, amicul meu iubit;
 Prostiea este dreaptă și duhu'î cotigit.

C. Hogaș.

DINTRE FLORI.

Dintre flori o lăcramioară cu ochi plânși la mine cată
 Ș'ar vra parcă să mă 'ntrebe de ce țin fruntea plecată;
 Cu ochi plânși și eu la dînsa, mă uit lung și gânditor,
 Ș'o întreb: ce taină'î spuse vîntul sereî călător;
 «Ah!» Imî zice lăcramioara—de necaz imî vine-a plînge,
 «Veșnic vîntul mă înșală.... mă serută ș'apoi fuge.»
 Și eu plîng iubită floare, nu ca tine, de trădare. . .
 Dar fiind că n'am, ca vîntul, cui să fur o serutare!

C. Hogaș.

Despre Fanatismul și obiceiurile religioasă în Asia.

(Urmare)

Să ne amintim că la Roma, chiar în zilele noastre se cumpără ab soluțiunea păcatelor. Să ne amintim în treacăt de acei doi cavaleri germani din evul-mediu, asupra cărora pontificile roman n'a putut arunca fulgerile escomunicării, nici a'i condamna pentru prădăciunea ce comiseseră în tezaurul pontifical, din cauză că cu puține zile înainte, acești doi pozitivi și înțelepți tineri cumpărase fie care câte o bulă de ab soluțiune a păcatelor atât prezente, precum și viitoare, când tot-odată ei au primit și bine cuvântarea Papei.

Împăratul Aurung Zeb este încă un exemplu istoric, care ne învață că un om criminal și vicios nu poate nici o dată să fie regenerator și că tirania nici o dată nu va reuși în scopurile ei, chiar dacă acele scopuri ar fi bune și progresiste. Acest împărat pentru a dobândi tronul, a ucis pe părintele său și pe trei frați ai lui, și apoi o asemenea ființă a cutezat să încerce a regenera popoare, din care cel de pe urmă Parias, avea dreptul să i arunce în față cuvintele de patricid, de fraticid! Numai cu blândețe, cu o purtare emînămintă virtuoașă, cu exemple, cu rezultate hotăritoare și cu probe, putem convinge pe aproapele nostru, că credința noastră este mai bună de cât a lui, mai salutară; dar această cale era negreșit închisă criminalului Aurung-Zeb, deci a întrebuițat obicinuitele arme ale tiraniei, opresiunea, omorul, și aceste inevitabil au trebuit să producă un rezultat în totul opus scopurilor tiranului, căci barbaria lui a făcut martirii, martirii au produs energie, fanatism, îndărăptnicie și eată că și astăzi încă, când tot urmează o luptă surdă între amândouă dogmele, totuși, brahminii numeră cu miile templele sale, mahomedanismul însă numai cu sutele.

Vorbind despre Aurung-Zeb, nu pot lipsi să fac observațiunea unei ciudate coincidenți: ca și alții și acest împarat și pontiŃe suprem tot o dată, între multe semne distinctive ale demnității sale, avea păunul sculptat cu penele rădicate pe frontul tronului seu de aur și să nu uităm că și pontificele din Vatican, ori de câte ori se află oficiând, anaghoșii lui i fac vânt cu evantaile lucrate din cozi de păun. În adivăr să gândim profund și asupra concidenței și asupra întâmplării, care au făcut ca fără voia lor pentru respectul adevărului și ca spre deridere de ei însuși, să le placă ași alege amblem pe o pasere frumoasă și strălucitoare în haine, dar desgustătoare în voce și proasta în încălțiminte; vanitatea este satisfăcută, și acești oameni se îmbracă în penele de păun ale puterei lor, nu observă însă că picioarele, fundamentul faptelor, și a puterii sunt goale, slabe și desproporționate, sunt-picioare de păun. Iată dar și adevărul satisfăcut și să zicem că asemenea ființe au fost și sunt: astăzi însă numărul lor a crescut, căci pe lângă păunii coronați și mitrați, lumea, universul numără sute, purtând unii boneta frigiană alții pumnalul socialismului, alții busola financiară, alții oracolele diplomației, sunt în fine ființe, despre care cu drept cuvânt ne întrebăm, pentru ce aceste pete în istoria omenirei, pentru ce atâta hârtie, cerneală și tipar stricate, pentru a descrie? Esperența ne răspunde: pentru ca popoarele din rezultatele trecutului și ale prezentului, să învețe și să prepare viitorul. Fie, întreb însă, când oare popoarele vor fi făcut în fine scoala vieții lor, când oare vor striga destul, acestor pietre de încercare, acestor păuni, unii periodici, alții cronici? Când oare forma nu va mai dicta fondului? Când în fine, dreptatea va fi totul, busola omenirei, începutul și sfârșitul ori căria lucrării.

Am emis principii umanitare; dar pentru fala noas-

tră se spune, că ele ca întrebări nu sunt făcute pentru noi Români. Țara noastră până în prezent cel puțin, nu fost ferită de extremele rele, prin care au trecut alte națiuni, preoții noștri fiind capi de familie, au simțit, au suferit, s'au bucurat și au luptat împreună cu națiunea. Domnii noștri și acei mai neînsemnați, au avut ambițiune și patriotism. Partidele noastre la timp de pericol, s'au contopit și au susținut moșia strămoșască.

Mai înainte de a pătrunde în interiorul orașului sacru, să dăm o ultimă ochire împrejurul nostru. Deja în aspectul exterior, Benares se deosebește cu desăvârșire de toate orașele Indiei. Ca vârful arborilor unei păduri vergine, se nalță peste oraș sute de minarete cu cupole aurite, formând împreună cu palatul și casele un dedal amețitor; toate popoarele Orientului pare că și-au dat întâlnire aicea, și printre ele vezi strecurându-se calculând, niii albionului, acești Engleji cu păr blond și gândiri mercantile, acești porecliți pionieri ai civilizațiunii. Intri în oraș prin o poartă foarte înaltă și foarte îngustă și pășești în ulițe strimte, întunecoase și atât de înguste în cât două palankine nu se pot încrucșa; casele care în întreaga Indie sunt foarte joase, din contra în Benares, mai cu samă de alungul râului Ganges, numeră trei și cinci caturi. Numerul locuințelor se urcă la 30,000 din care precum am zis, peste 8,000 aparțin preoților brahmani. Păreții exteriori ai caselor sunt zugrăviți cu o îngrămădire și un amestec nedesultrabil de oameni, tauri, elefanți, zei, și zeițe, cu sute de capete și sute de brațe, prin care indigenii vor să exprime atot-puternicia zeilor și că ei sunt pretutindene; mod grotesc de ași exprima și generalisa ideea, ast-fel precum se ved picturele și sculpturile ale multor popoare antice. La o populațiune aproape 200,000 locuitori, numer ce mai tot-dea-una este îndeit prin nămo-

lul uriaș, și de necrezut al pelerinilor, sunt peste una mie temple Hindustane și peste trei sute moschee. Astfel, după ce pe a doua poartă pătrunzi în interiorul orașului, cu mirare vezi înșirându-se templu lângă templu, pagodă lângă pagodă; dar nici aceste nu par a fi îndeustulătoare pentru marele număr al bine credincioșilor, căci prin ulițele deja atât de strâmte, sunt nenumarate mici pagode portative, stâni fantastice zugrăvite cu idoli peste care afarnă frunze de palmieri, pentru a feri zeitatea de arșița soarelui. Cărduri de tauri sfinți, consacrați în onorul Zeului Schivas, blânzi și inofensivi, se preumblă mândri cu un aer de importanță pe toate ulițele, și mulți din ei închid calea culcându-se curmeziș peste stradă și rumegă meditând. Vai de străinul ce ar cuteza să-și facă loc lovind în animal, gloata fanatică îl va sfășia; deci treci cum vei putea, acățându-te de zabrele și târându-te. Aice vroința lui D-zeu, ca animalul să serve pe om, pare a se îndeplini în mod invers. Privește pe trecătorii bine credincioși, cum ingenunche înaintea animalului, cum îl încoronează cu flori pe care taurul de sigur ar prefera să le aibă în gură de cât pe coarne; cum prin rugăminți, desmerdării se încearcă Hindostanul a face pe taur să se rădice.

De abea am trecut două porți și rabdarea călătorului este poate la sfârșit. Curiositatea însă va fi mai tare de cât nerabdarea și să pătrundem prin a treia poartă, unde încercările sunt și mai grele. Aicea bolii lui Schiva în adevăr au dispărut, dar în locul lor dăm peste sute de momițe femle, sfinte în onorul zeului Hunimama, momițoiu din naștere, ce se pretinde că ar fi lărgit Imperiul adivaratei credințe, prin subjugația Insulei Ceylan. Cu toată sfințenia lor, momițele nu au renegat natura lor obraznică și tâlhărească. Le vea

saltând de pe acoperemânt pe acoperemânt de pe fereastră pe fereastră, acățându-se de zăbrele, stricând acoperimurile, furând tot ce găsește și năcăjind pe trecători.

Acuma Zeițele de acest soi, îți vor smulge palmă de pe cap și se ornează cu ea, acuma îți sare pe umăr, gratificându-te cu câte o palmă, bucuros dacă îți lasă părul în pace; colo de după o streșină, cu o labă apucă de barbă și îl sgâție pe acel venerabil bătrân neșuitor de fructe, cu cea laltă labă i fură toată marfa; smulg bucata de pâine de la gura copiilor în fine îndeplinesc ori-ce necuviințe și neajunsuri, pe care streșinul mai cu samă câtă să le sufere, căci vai și aicea de nenorocitul ce ar cuteza să întrebuițeze o altă armă de cât răbdarea.

După nerușinatele momițe, în rândul scoalei de înțercare și de răbdare, urmează fakirii penitenții; stând adăpostiți în baratce zugrăvite cu figuri de idoli și scoțând din instrumentele cele mai fantastice, cele mai discordante tonuri. Larma este asurzitoare! Prin intervalele acestor baratce de amândouă părți ale stradelor, stau în rând cerșetorii religioși ale tuturor sectelor bolnavi și schilodiți. Vederea le este îngrozitoare părul abarlit, membrele uscate, sfâșiate și resucite în diferite moduri din cauza schingiurilor religioase ce își impun; aspectul lor este revoltator, corpul lor gol mănjit cu tină și cridă. Resuflarea lor infectează aerul și învenimează pe trecător; cărduri de cerșetori îl înconjur, strigând: *Aga, Saib, Topi, Saib*, stăpâne, dă pomană, stăpâne dă mâncare. Gemetul, plânsul și urletele bolnavilor vor despera și pe oamenii cei mai împetriți. Înspăimântător de mare este numărul leproșilor și acelor nenorociți fanatici, care ani întregi perzistă a sta în același mod, ast-feliu în cât de la un timp, membrele corpului înțepenesc și devin incapabile de a se mișca.

Aice vezi oameni stând de mai mulți ani, unii cu mâ-nile rădicate spre cer, alții cu mânele întinse înaintea și cu pumnii închiși, pân ce unghiile cresc în carnea pal-melor. Numerul orbilor este foarte mare, căci sunt ființe care au ținut atâta timp ochii închiși până ce au de-venit numai o rană; alții stau pe butuci cu picioarele înfipte în cuie, și cea mai mică mișcare le cauză du-reri îngrozitoare și apoi ca deriziune, în mijlocul a-cestei mizerii omenești de necrezut, apar și dispar ca visul fetei frumoase, cu surisul pe buze, cu privirea provocătoare, baiadere sfinte în onorul Zeilor voluptu-oși; Venuze trecând în haine transparente, calare pe tauri sfinți! străinul călător, amețit de ce vede, de așa sfinte baiadere, fakiri, calici, leproși și fanatici, totul se învârte în jurul lui ca fantasmarioga cea mai nebu-nă și se desperat el exclamă, că în adevăr acești nen-o-rociți scavi ai fanatismului, nu merită altă soartă, de cât acea ce singuri și vroesc, nu merită de cât a fi slugile taurilor și risul momițelor, și desgustat, el do-rește acum să se întoarcă între boi și momițe, ani-male ce cel puțin se conformează menirei dată lor de natură, pe când omul cată efectul, ce produce asupra străinului, vederea orașului sacru al Hindistanului, a-cest așa numit Lotos a lumii, marea tabernacul al universului, clădit pe tridentul lui *Schiva*, locul, pe care îl laudă și bine-cuvintează bine-credincioșii, în care, pen-tru a deveni la rândul său sfânt și veșnic, este destul a muri chiar și atunci când muritorul ar fi mâncat în viața sa carne de taur, numai să fie ori când cu mâna deschisă către Brahmin. Ultima condițiune esplică în totul găcitoarea unui așa nebun fanatism. Ultima con-dițiune este magnetul ce atrage la Benares pe zecimele ede mil de preuți cerșetori, din toate unghiurile Indie ară promisiunea vieții eterne, atrage pe mil de oamei-

ni avuți în Benares, în declinul vieții lor, pentru a-și asigura viitoarea lor sfințenie și eternitate. Aici se retrag prinții deposedați, miniștrii fără portofoliu, criminaliștii și bancrutarii, pe care legea n'are voie să-i atingă, odată intrați în orașul sacru, oamenii cu conștiința încărcată de crime; unii în adevăr caută de sufletul lor, alții însă caută numai a-și adăposti crimele la scutul religiei inviolabile. Eu cred, că ar fi de un mare folos pentru Europa ca să posedă un Benares unde să se retragă, ambițioșii încoronați și diplomații de codru, pontificii de toată mâna, și nebunii. Ast-fel Europa s'ar mai răcori de multe rele și închisorile și casele de nebuni de sigur s'ar înpuțina.

Arhitectura templelor hindustane este foarte elegantă și plăcută vederii. Cele mai frumoase și mai mari sunt situate pe malul Gangesului. Aceste clădiri sunt încunjurate de ogrăzi spacioase unde stau taurii lui *Schiva*. Cu cutezanță întâmpină animalele pe vizitatori, pentru a primi obicinuitele daruri de porumbi, pâne și zahar. Nedându-le imediat ofrandele, adese-ori ei își permit să-și amiroși busunărele și se încearcă să bage botul printre haine; câte odată înse, ei nu se feresc să susțină cererea lor cu puterea coarnelor. În jurul ogrăzilor se înșiră coridoare, unde stau penitenții, bărbați și femei, cu corpul gol și mănjit cu tină și cridă, eară sub templu se află o baie uriașă, boltită; unde se introduce apa de Ganges prin intermediul apeducelor. Trepte largi de granit unesc templul ca malul râului; pe aceste trepte penitenții coboară în rîu, în al cărui valuri sare, cred a-și spala sufletul de pacate și cu sutile se numără lanaticii ce se îneacă de bună voie, crezind că câștigă cu mai multă înlesnire și mai expeditiv eternitatea și sfințenia. Modul înecărei este următorul: păcătosul își leagă sub fie-care braț câte o bălercă să-

cută din lut, înfundată la ambele capete având unul din funduri bortit. Ast-fel pregătit, pentru călătoria eternității, jertfa se aruncă în vârtejul valurilor. Din gura lui resună cântări de laudă în onorul Zeilor, în care timp balerca prin borta sa primește neconținut apă; greutatea o atrage spre fund, cântecul resună încă odată puternic; dar curând încetează căci valurile au închis pentru tot-dea-una pe netericitului fanatic. Este necrezut numărul cadavrelor ce valurile aruncă pe maluri, și aspectul lor este hidos. Mai încolo, vezi arzind focurile ce consumă rămășițele vre unui reposat, al cărui consoartă înconjurată de rudele ei, înbracați în alb, se arunca de vie, pentru a urma pe soț. Aicea se înșiră paturile cu cărduri de bolnavi în agonie, mai puțin fanatici, mulțumindu-se numai să moară în fața râului sacru cu încetul, și comparativ cu energia ce pune Englesul în îndeplinirea cucerirelor sale mercantile, luminele creștinismului, nutrit și întreținut de brahmini; însă va trece mult timp până când adevărul să sfărma jugul acestor preuți; peste 2000 de studenți esă anual din renumita școală numită Nidalaia, unde se formează laicul pentru misiunea înaltă a brahmismului, și nu puținii misionari vor fi în stare se combată preceptele permicioase ale acestor școli.

Hindustanul crede în o ființă Dumnezeiască, primordială, *Parabrahma*, care șede pe tronul său, sus pe muntele Zeilor, de unde își au obârșia riurile sacre, *Indus* și *Ganges*. Această ființă primitivă și supremă, este împărțită în trei: în *Brahma*, creatorele universului, și fondator al religiunii *Wișnu*, întreținătorul, conservatorul creațiunii, care se presintă sub diferite forme, acuma e un balaur, jumătate jder, jumătate leu, acuma ca un cal purtând o sabie, în fine, *Schiva* având menirea să desființeze odată creațiunea, tus-trei

formează treimea, dogmă ce se află mai la toate religiunile pământului dogmă ce de către Hindustani se numește *trimurti*. *Brahma*, a creat pe locuitorii cerului și iadului; dară pentru a popula și pământul, a lăsat se easă din gura lui pe *Brahmini*, sau preuții și *Bivașuți*, din brațele sale pe *resboinici*, origina regilor, din stomahul seă pe *meseriași*, în fine, din picioarele lui pe *lutras*, sau servitorii și muncitorii. Ast-fel dară el este tulpina acestor patru diferite caste. Comentatorii religiei dogmelor nemulțumiți cu atâta au zis să fie încă o castă, acea a nenorociților *Parias*, ființe pe care legea nu îi ocrotește, desprețuiți prigonii de orî care respinși de prin orașe și sate. Le este interzisă acestora intrarea în templu și sub pedeapsă de moarte li este oprit să se serve de cărțile sfinte *Veda*; în unele localități nu li se permite se și construească locuințele pe pământ, ca ne-aparținând lor, a acestui serman popor trudit de viață; zicătoarea este: a ședeă este mai bine de cât a sta, a fi culcat mai bine de cât a ședeă, a dormi mai bine de cât a veghia, dară supremul bine, este moartea; chiar un cântec a lor începe cu mângăitoarele cuvinte: totul trudește, totul sfarmă, dară totul . . . va trece!

(Va urma)

Societatea: FORȚA și LUMINA.

În fie-care zi avem ocaziunea a vede nouă aplicațiuni ale electricității, și efectele ce ele produc ne face a crede că în curând vaporii vor fi înlocuiți cu electricitate. Deja avem o probă destul de evidentă: Societatea: *Forța și Lumina* fondată de Dl. Philippart care a rezolvit problema aplicațiunilor practice ale Electricității.

Rezultatele acestei aplicațiuni practice sunt datorite unui nou aparat numit: *acumulator* care a fost prezentat de către un inginer electrician Dl. *Faure* membru al societății sus citate.

Acest aparat, este subiectul unor vii controverse între fizici și electricianii, și în același timp subiectul unor mari speranțe pentru oamenii care se ocupă cu aplicările industriale a electricității.

Aceștia cred că acumulatorul Faure este aparatul căutat atât de mult, care va permite de a acumula sub un volum mic și cu un preț jos, enorme rezerve de electricitate putându-se închide într'un rezervuar și a fi transportate ori unde, în urmă a se desvolta după voință pentru a pune în mișcare diverse aparate de mișcare și lampe electrice.

Acumulatorul Faure a fost obiectul a câtor-va experiențe făcute la Societatea de încurajare și la Societatea de fizică din Paris; rezultatele capatate au fost discutate, unii susținându-le, alții combatându-le. Nu știm cine are dreptate. Dar cea ce știm este că neînțelegerea constă în a ști care e cantitatea maximă de electricitate ce poate suporta aparatul și apoi de a ști dacă el dă pe jumătate, trei sferturi sau mai mult din electricitatea ce conține. Aceasta nu se va ști de cât după niște serioase experiențe.

Iată în scurt în ce constă acumulatorul Faure. El se compune din două lame de plumb acoperite pe ambele fețe cu o pătură groasă de minium. Peste fie-care din aceste pături este întinsă o foaie de postav ținută prin niște verigi: Ambele foi sunt muete într'o cuva de lemn, de sticlă sau porțelan umplută cu apă amestecată cu $\frac{1}{10}$ de acid sulfuric. Unind mai multe elemente de aceste le putem încarca cu fluid electric, punând una din lame în comunicație cu un pol al unei pile sau a unei mașini electro-motrice și cea-l-altă lamă cu cel-alt pol. Când pila sau mașina intră în lu-

stare, curentul se condensază în aparatul citat în care se petrec mai multe reacțiuni dinamo-chimice care nu sunt încă cunoscute. Acumulatorul este încarcat până la saturație adică până ce refuză la a mai primi fluid electric; atunci el e separat de sursa de electricitate și e în stare a intra în acțiune îndată sau mult mai târziu, căci el se poate conserva fără cea mai mică pierdere de fluid, și transporta din un loc în altul, și face să între în activitate mult timp după încarcare.

Când vom a utiliza fluidul cei doi poli ai acumulatorului, corespunzând fie-care cu câte una din lamele de plumb, sunt puși în comunicare cu aparatul mecanic sau de lumină; atunci fluidul electric a căruia prezență nu se putea recunoaște începe a se scurge cu o regularitate și repegiune voită.

Aparatele societății citate mai sus au fost experimentate curs de mai bine de două oare și au dat un rezultat satisfăcător.

Experiența s'a făcut asupra a nouă lampe sistemul *Svan* care erau puse în lucrare prin 23 acumulatori Faure ce funcționau de la sine. Lumina capată nu lasă nimic de dorit: fixitatea și dulceața erau ceva caracteristic. Lumina produsă corespundea cu 120 lumânări și nu producea o cheltueală de cât de aproape 30 bani pe oră.

Lumina poate fi mărită și micșurată după voință; lampete pot fi stânse și reaprinse din nou cu cea mai mare ușurință.

S-au făcut asemenea aplicațiuni și de forță asupra unei mașini *Gramme* care e construită pentru a pute fi aplicate la Tramway. S'a constatat că cu 106 acumulatori se obținuse o putere de 3—4 cai-vapor timp de mai mult de 2 ore și că după aceasta acumulatorii încă nu erau uzați. Prin urmare se poate zice că forța lor era de 10 cai pe oră. Forța necesară pentru un tramway este de $\frac{1}{2}$ cai-vapor; deci chestiunea mișcării tramwayurilor prin electricitate e rezolvată. De asemenea în Austria s'au făcut experiențe asupra unor acumulatori aduși din Paris și rezultatele au fost satisfăcătoare în toate privirile.

V. C. Bujoreanu.

REFLECȚIUNI

Serbătorile, preuții, învățătorii și ebreii în comunele rurale.

Religiunea și instrucțiunea au de scop a emancipa pe om din ignoranța morală, intelectuală, și din mizeria materială.

Religia trebuie să dea omului cunoștința ființei *supreme* și practica unor moravuri și date raționale, conducându-l în calea vieții pe drumul adevăratei moralități și religiozități, iar nu pe drumul bigotismului, fanatismului și formelor zadarnice care compromit și fondul și slăbesc și pe fideli în credința lor. Instrucțiunea dezvoltând facultățile intelectuale și fizicul omului, trebuie să pună pe om în poziție de a-și cunoaște menirea sa în omenire, și să-l pună în cunoștința și posesiunea mijloacelor necesare existenței lui în omenire.

Religiunea are zilele sale de adorațiune, de închinare comună și amintire a oare căror acte întâmplăte în cursul vieții sale. Are, pe lângă aceasta, preuții, păstorii, dascalii ei, îndatorați a observa și îndeplini cerințele religiunii, rădicând poporul prin predică și exemple la adevăratul cult și practică care sunt scopul existenței religiunii în omenire.

Instrucțiunea, scoala, are apostolii ei, cașii trebuie să țină și să continue neîntrerupt, firul, isvorul luminei făcând pe om să cunoască bunurile instrucțiunii, singura în stare a pune pe om în putință de a-și cunoaște menirea sa în omenire.

De la aceste scurte teorii generale să trecem la teza noastră din fruntea acestei reflecțiuni, și să judecăm în-

semnificația și scopul serbătorilor; misiunea, datoria și rolul preotului, fața de religie, serbători și popor; asemenea care este rolul învățătorului, ca persoana a științei, luminei, și în urmă cine este eroul în toate acestea, în starea în care se află actualmente populația rurală, preotul și învățătorul din comunele rurale.

Religiunea creștină, ca și toate alte religii, are fixată o zi pe săptămână, ca zi de consacrațiune, ca zi de repaus și de închinare publică. Scopul adânc și final al consacrației unei zile pe săptămână a fost și este aceasta: omul lucrează 7 zile pe săptămână pentru existența sa, prin urmare șase zile lucrează numai pentru un scop material; a șaptea zi, deci, religiunea a regulat ca să fie zi de repaus, de închinare și de alte fapte bune, ce privesc mai mult moralul omului, adică ca în astă zi creștinul să dea o mai deosebită practică cultului religios, și o aplicare mai înținuată a datorilor morale. Inseși preceptele religiunii zic că creștinul în aceste zile »să asculte oficiul devin, să asculte predica preotului, să se ocupe cu lecturi folositoare și să facă fapte bune prin ajutarea celor suferinzi sub toate raporturile.«

Acesta a fost și este scopul consacrației unei zile pe săptămână și în religiunea creștină ca și în alte religii.

În creștinism este consacrată Duminica în amintirea Domnului nostru Isus Cristos, învățătorul și fondatorul creștinismului.

Biserica creștină a mai instituit și alte serbători în amintirea faptelor lui Isus Cristos, a Sântei Maria și în amintirea unor martiri și dascăli ai bisericii; pe urmă poporul prin uz, superstițiuni ș'a mai instituit și el o mulțime de serbători.

Dacă sumăm toate serbătorile, și cele prevăzute în canoanele bisericesti și cele ținute prin uz și superstițiune,

găsim colosala sumă de 115 serbători în un an sau zile în care poporul sătean nu lucrează fie-care la meseria și aplicația sa.

Să privim practica locuitorilor noștri în aceste serbători, și de aicea să tragem consecințele privitoare la moralitatea lor și la buna lor stare materială.

Chiar când aceste serbători ar fi păzite și respectate în sensul instituirii lor prin religione, tot încă ar fi o povoaară prea mare pentru popor și o cauză de miserie provenită din scurtarea timpului de muncă: Inșă cel puțin poporul fiind mai religios prin aceasta, ar fi poate și mai moral, căci mergând de 115 ori la biserică, ascultând serviciul divin și predica preutului, s'ar edifica și deprinde cu învățeturile religioase și morale, în cât s'ar naturaliza cu ele, iar prin respect cătră aceste zile de a nu face nici o faptă, nici o lucrare rea, ar fi scutit de vicil în 115 zile pe an, și dedat faptelor bune și umane în aceste zile.

Dar practica de toate zilele ne arată mai mult de cât evident că nu este așa.

Mergerea poporului la biserică, pentru majoritatea acestor serbători, este ceva cu totul secundar, mediul și impregiurările esterioare l'aū facut să dee serbătorilor cu totul un alt scop și aplicație.

Nici nu putea nici nu poate să fie alt-feliu.

Poporul nu este atras cătră biserică prin nici o calitate a preutului, a părintelui seu sufletesc; el cbiar dacă se duce la biserică, merge mai mult impins de obicei și de o simțire de datorie creștinească. Lăsind că biserica, ca casa de rugăciune, este în o stare așa de miseră în cât nu'l desvoltă nici o atragere și nu'l inspiră vre-un sentiment, dar apoi preutul, lumina poporului, sarea pământului, conducătorul moral și fizic, omul cu patru ochi, cum zice poporul, este în cele mai multe

comuni, mult mai sarac și moral și intelectual de cât poporâneli seî, chiar astăzi cu atâtea seminării în țară. Unde aude poporul în bisericile noastre de țară predică, prin care preutul să întipărească în mintea și inima poporanilor sublimile și salutarele învățături morale a lui Iesus Cristos.?

În starea în care se află preutul în comunele rurale, atât sub raportul culturistic cât și material, nici nu poate face ceva. Cultura preutului nostru este mai mult de cât joasă față cu marea lui misiune; iar starea lui materială este mai mult de cât mizeră sub-raportul existenței și independenței, așa că el este nevoit a se adapta uzurilor, superstițiilor și viciilor poporului de cât să le combată, lipsindu-l și știința și independența, căci trăește din coliva, colacul și leturghia poporului.

Față cu progresul științific făcut la noi, clerul laic a rămas foarte în urmă în cea mai mare majoritate. Clerul monacal va avea o mare răspundere în o zi, pentru înjosirea și umilirea clerului laic, căci clerul monacal este toată cauza decăderii și nerădicării clerului laic.

Așa dar chiar în aceste zile de serbători, preutul nu face nimica pentru edificarea și moralizarea poporânilor. El nu este de cât un îndeplinitor a formelor și cerințelor religioase: *fondul este ignorat și părăsit cu totul.*

Învățetorul, care sub-raportul material stă mai bine de cât preutul, și în multe comune, și sub cel științific iarăși nu face nimica pentru luminarea și edificarea poporului în aceste zile de serbători. Nu se vede nicăierea unde învățetorul, să adune, macar Duminica, pe locuitor, și să le țină lecțiuni și sfătuiri folositoare.

Ce face dar poporul nostru sătean, în aceste zile de serbători și cine este eroul și folositul?

Crâșma este templul mizeriei, înșălăciunii și corupțiunii unde se adună poporul în aceste zile de serbă-

tori: aci petrece toată zioa și noaptea, ruinându-se în onoarea lui Bahus, iar ebreul este predicătorul tuturilor vicilor, tuturor înșălăciunelor, spiculându-l, ruinându-l și material și moral, sugându-i până și măduva.

Treceți în zile de serbători prin sate, și veți videa la crăsmă, une-ori chiar de dimimeată, adunându-se bărbați, femei până și copii, priviți pe ebreu, pe această teribilă lipitoare a satelor, în mijlocul lor, ademenindu-i prin felurite lingușiri, pînă îi amețește și pe urmă îi dominează.

Iată rezultatele practice ale serbătorilor în comunele noastre rurale: ele au ajuns niște zile hotărîte, în cel mai mare număr, de desfrânări, corupții și chiar crime — Dar la orașe? Tot așa, de-și cu un aspect mai lustruit.

Un alt viciu am putea zice scandal, ce se observă în practica serbătorilor în comunele rurale, sunt hramurile

La asemenea ocazii se adună la biserică, locuitorii satului, cu mîncări, cu șipurî de rachiu, cu ulcioare de vin; în jurul bisericei să întind mese, la care se pun: bărbați, femei, copii, și preuții în frunte, se încing niște pitreckeri bahice, în cât biserica nu mai represintă o casă de rugăciune și venerațiune, ci cu totul alt-ceva care pentru durere și respect tac. . . .

Rezumând observațiunile noastre constatăm cu mare durere următoarele rezultate nenorocitoare pentru populația satelor; așa:

1) Serbătorile nu mai prezintă astăzi scopul instituției lor prin religiune, ci au ajuns niște zile de corupție, lene și mizerie pentru popor: zile de bacanale cu zeul lor, ebreul în frunte.

2) Preutul nostru din comunele rurale, este în o stare morală, culturistică și materială, așa de joasă, în cât

nu se poate rîdica nici o dată la înălțimea misiunii lui de a fi luminătorul poporului, părintele seu sufletesc și trupeșc, și conducătorul poporului pe calea moralității, virtuții și unei munci ne'ntreprupte și oneste.

3) Nici învățetorul, de-și n'are o obligare pusă de lege, dar chiar nici de la sine, nu vine în ajutorul luminării și moralizării poporului.

4). Serbătorile sunt prea multe; unele din ele sunt necanonice, unele lipsite de necesitate: să adăugăm la aceste 115 serbători, încă patru luni de iarnă, în care poporul nostru nu lucrează din cauza lipsei de industrie, chiar casnice, se va afla enorma sumă de 235 zile, în care poporul este înlăturat de la muncă. Reținîndu-ne de la muncă, 235 zile pe an, lesne înțelegem la ce felu de ocupații se dedă poporul nostru în aceste zile, mai ales avînd în vedere starea sa. Iată dar unde stă un puternic izvor de lene, nelucrare și demoralizare a poporului rural, și una din cele mai principale cauze de mizerie a lui.

Religioșii, vor țipa, contra acestor reflecții; »să atacă serbătorile« Nu. Respect religia și serbătorile, dar nu după practica ce le-au dat'o formele ce se văd.

Este de mii de ori mai folositor ca poporul în zilele de serbători să muncească spre a-și agonisi onest existența sa, de cât să pitreacă toată zioa în crăsmă corumpându-se și ruinându-se sau să șadă fără lucru deprinzîndu se cu lenea și mizeria.

Nu aceasta este religiunea D-zeescului Isus Christos nici serbătorele religiunii sale. Isus s'ar revolta la vederea acestora, și ar face ceea ce făcu în templul din Ierusalim, Fariseilor cari schimbaseră serbătorile în zile de pitrecere, desfrănări, ear templul în crăsmă. dugheana și uzil de făcători de rele. Insuși ar zice:» *Sătul sunt de serbătorile și jerfele voastre; nu aceste voi eu, ci mila adevărui, dreptatea, lumină*«

Ca să lipim poporul de religiune și de adevărata practică a cerințelor religioase; ca să facem poporul religios iar nu bigot, trebuie să luminăm și pe popor și pe preut, iar pe preut dându-i toată cultura și lumina necesară înaltei lui misiuni, să-l facem independent.

Trebuie pe urmă să regulamentăm strictele serbători, și să purificăm oare-care rele deprinderi provenite din ignoranța, căci trebuie să ridicăm pe poporul nostru din oarba credință de a crede că este mai mare păcat în o zi de post a mânca carne, pe când a ucide, a prada a se îmbăta, în acea zi nu este un așa de mare păcat.

Pentru toate acestea trebuie o grabnică și salutară reformă în organizarea clerului și în reforma oare căror moravuri și cerimoniale religioase, iar comunele rurale curățite și mântuite de teribila lipitoare, ebreul.

Dar vai! cine se mai gândește la poporul nostru cu dorința de a-l ridica din starea căzută? Nimene în chip serios. Toți îl laudă, spre a-l batjocori, toți pretind că îl protejază spre a-l smulge și ruina.

El este oaia de pe care se ie și laptele, și lână, și în urmă i se ie și pelea și carnea.

Adevărul va mai fi multe secole, înădușit și îmbrăcat în mantaua minciunei, înșălăciunei, ezuitismului și fariseismului, însă după trei zile *tot va invie*.

I. Negrea

